

Dades del document

Investigador: Cao, David

Data de publicació: 2012-10-20

Descripció

(Saint-Malo, 1782 – París, 1854). Filòsof catòlic i pensador polític. Va néixer en el si d'una família d'armadors i comerciants bretons. La mort de la seva mare quan ell encara era un infant va fer que restés sota la tutela dels seus oncles, el matrimoni Des Sandrais. El seu tiet Robert i el seu germà gran, Jean-Marie, que més endavant va fundar la congregació *Frères de l'instruction chrétienne de Ploërmel*, van ser figures importants en la seva educació i instrucció, que va tenir un important component autodidacta. La seva *conversió* al catolicisme va ser tardana i no va ser ordenat sacerdot fins el 1816.

Per bé que ja havia publicat algunes obres i estudis, no va obtenir notorietat fins que va publicar, el 1817, el primer volum d' ***Essai sur l'indifférence en matière de religion*** . L'obra va assolir un èxit de vendes extraordinari i va ser rebuda amb entusiasme en els medis catòlics, que van descobrir en Lamennais un polemista excel·lent capaç de batre's dialècticament amb els arguments racionalistes i il·lustrats. Partícip dels postulats del tradicionalisme filosòfic, va ser, amb Joseph de Maistre (1753-1821) i Louis de Bonald (1754-1840), un dels màxims representants del pensament reaccionari i un baluard intel·lectual de la Restauració francesa i europea. L'aparició dels volums restants de l'obra, però, refredaren un tant aquell entusiasme i suscitaren les primeres controvèrsies i els primers crits d'alarma per tal com la seva teoria de la raó general no harmonitza completament amb l'ortodòxia catòlica.

A més de la seva lluita contra la indiferència religiosa, l'escepticisme i l'ateisme, Lamennais demostrà una gran preocupació per la situació en què havia quedat la institució religiosa després de la Revolució i per la necessitat de redefinir adequadament les relacions entre Església i Estat. Aquesta inquietud quedà palesa amb la publicació ***De la religion considérée dans ses rapports avec l'ordre politique*** (1825), obra en què insistí en el seu ultramuntanisme i en la qual criticà amb duresa el gal·licanisme dominant, doctrines que ja havia exposat en una obra anterior escrita en col·laboració del seu germà ***Réflexions sur l'état de l'Église en***

France ... (1808).

L'any 1826 va fundar una societat intel·lectual a la Chênaie, que dos anys més tard va convertir-se en institut religiós amb el nom de *Congrégation de Saint-Pierre* amb seu a Malestroit. La finalitat de la institució, dirigida per Lamennais, era la formació de sacerdots per aconseguir un clergat intel·lectualment competent en matèries i disciplines diverses, que estigués capacitada per respondre als atacs dels *filòsofs moderns* i a les necessitats d'un món transformat i en canvi permanent. Pot dir-se que aquella iniciativa va tenir un pes decisiu en la formació d'una escola mennasiana.

En la seva obra ***Des progrès de la Révolution et de la guerre contre l'Église*** (1829), propugnà l'abandonament de la causa de les monarquies absolutes, alhora que mostrava una actitud més conciliadora amb certs plantejaments liberals i apuntava a la possibilitat d'una entesa amb el catolicisme. Fonamentà, aleshores, la convicció de la necessària independència de l'Església i els catòlics en front del poder civil. La seva evolució ideològica cap al liberalisme catòlic va fer-se molt més explícita després de la Revolució de 1830, amb la fundació del periòdic ***L'Avenir***, que lluí el lema prou explicatiu de *Déu i llibertat*, i que tingué com a redactors i col·laboradors a gent com Philippe Gerbet (1798-1864), René François Rohrbacher (1789-1856), Charles de Coux (1787-1864), Henri Dominique Lacordaire (1802-1861) i Charles de Montalembert (1810-1870). Des d'aquesta capçalera hom hi defensà la separació de l'Església i l'Estat, les llibertats de consciència i de culte, de premsa, educació i associació. En el pla de la política internacional, les seves pàgines van servir per donar suport a les insurreccions de Polònia i Irlanda.

Els posicionaments defensats per Lamennais aviat van incomodar al rei Lluís Felip I i la jerarquia catòlica, fet que propicià la suspensió temporal i l'ofegament econòmic del periòdic. Lluny d'obtenir una ratificació al seus posicionaments, el papa Gregori XVI condemnà el programa doctrinal liberal de la capçalera a l'encíclica *Mirari Vos* (1832). Aquest fet propicià la dissolució del nucli de seguidors i col·laboradors de Lamennais. La ruptura amb Roma va fer-se irreversible amb la publicació de l'obra ***Paroles d'un croyant*** (1834), que li va valer una nova condemna papal amb l'encíclica *Singulari Nos*. Lamennais, per la seva banda, no s'estigué de carregar contra el Vaticà a ***Affaires de Rome*** (1836), i continuà amb intensitat la campanya de difusió i exposició del seu ideari cristià al servei de la transformació religiosa i

social. En són testimoni obres com *Le livre du peuple* (1837) i *Esquisse d'une philosophie* (1840-1846).

L'any 1848 Lamennais va ser diputat, primer, a l'Assemblea Constituent i després a la legislativa, però no tardà en abandonar la vida pública i es retirà a la Bretanya. L'any 1854 va morir i va ser enterrat, per petició pròpia, en una fossa comuna al cementiri parisenc de Père-Lachaise.

Informació

La recepció i la influència de les obres i les formulacions ideològiques de Lamennais en el complex polític, cultural i religiós de la intel·lectualitat catalana i espanyola, no han estat, a dia d'avui, estudiades de forma aprofundida. A diferència d'altres historiografies, que disposen d'algun estudi més o menys sistemàtic sobre l'influx exercit pel pensador bretó dins els respectius espais culturals i polítics, a casa nostra tot just tenim a l'abast algunes aproximacions parcials i esquemàtiques, quan no anecdòtiques, un panorama que, ara per ara, no permet traçar una visió de conjunt suficient sobre el tema plantejat. Entre les aportacions que aborden d'una forma més o menys central aquesta qüestió, cal citar les de Daniel-Henri Pageux, Emilio La Parra i Solange Hibbs-Lissorgues.

Generalment, l'atenció s'ha centrat en el Lamennais autor de les *Paroles d'un croyant* i *Le livre du peuple*, el de to i contingut més profètic i revolucionari. Per contra, ha passat gairebé inadvertida l'eventual influència que hagi pogut exercir el seu pensament distintiu de l'etapa més ultramundana i antirevolucionària, anterior al trencament amb les autoritats catòliques romanes. Certament, les dues obres esmentades són els títols de Lamennais més traduïts i publicats a Espanya durant el segle XIX, amb una profusió considerable d'edicions en la dècada dels anys trenta, en un període decisiu per a la revolució liberal a l'estat espanyol. Cal remarcar, però, que el seu *Essai sur l'indifférence en matière de religion* va ser traduït pel frare franciscà José M. Laso de la Vega (1783-1863) i editat a Espanya molt abans, amb una primera versió castellana de 1820. L'assaig esmentat va ser editat de nou el 1826, quan també es publicà en castellà *De la religion considérée dans ses rapports avec l'ordre politique* (Valladolid, *Imp. de Aparicio*), tan sols un any més tard de l'aparició de la versió original francesa.

L'aparició de ***Paroles d'un croyant*** va suscitar des de 1834 diverses edicions i traduccions en castellà, la més cèlebre de les quals és la de Mariano José de Larra (1809-1837) amb el títol ***El dogma de los hombres libres*** (1836). Sota l'influx de l'obra de Lamennais, l'any següent Antoni Ribot i Fontserè (1813-1871) publicà ***Palabras de fraternidad***, i només una mica més tard, el 1838, un jove Joaquim Rubió i Ors (1818-1899) traduí i publicà a la impremta paterna una de les primers edicions castellanques del ***Livre du peuple***, obra d'un radicalisme poc concorde amb la posterior evolució conservadora del literat català. També de 1838 és la publicació de l'obra de Cayetano Cortés, biògraf de Larra, ***Ensayo crítico sobre Lamennais y sus obras...*** (Madrid, *Imp. de la Compañía Tipogràfica*). En el marc del trienni esparterista (1840-1843), i poc després de l'aparició de les respectives primeres edicions franceses, foren publicades diverses versions castellanques ***De l'esclavage moderne*** (1839) i ***Du passé et de l'avenir du peuple*** (1841). En moments d'especial efervescència política, com ara a l'entorn de les conjuntures de 1854 i 1868, bona part de les obres esmentades van reaparèixer en noves edicions. Va ser justament poc després de la revolució de juliol de 1854 que el progressista Joaquín María López (1798-1855) publicà la seva ***Glosa a las palabras de un creyente de Mr. De Lamennais***. Mercès a aquests i altres exemples, hom ha tendit a situar preferentment la recepció i la influència lamennaisiana al nostre país en el camp polític i ideològic del liberalisme progressista i del radicalisme d'eventuals tons socialitzants.

Tan d'hora com el 1835 i el 1836, van publicar-se en castellà sengles impugnacions ortodoxes dels abats Octavien-Adolphe Vidal i Louis-Eugène-Marie Bautain (1796-1867) a les ***Paroles d'un croyant*** de Lamennais. A Catalunya Joaquim Roca i Cornet (1804-1873) comentà i refutà part de les formulacions lamennaisianes des de les pàgines de ***La Civilización*** (Barcelona, *Imprenta de Brusi*, 1841), i traduí al castellà l'obra de Philippe Gerbet (1798-1864) ***Réflexions sur la chute de M. de Lamennais*** (1838), editada a Barcelona el 1840. També Jaume Balmes (1810-1848), col·laborador del mateix Roca i Cornet, replicà el concepte de consentiment comú o raó general de Lamennais dins la seva obra ***Filosofía fundamental*** (1846). Uns anys més tard, el també prevere català Eduard M. Vilarrasa publicà ***Palabras de un creyente á los Gobiernos y al Pueblo ó Refutación de los pensamientos y planes socialistas de la Escuela de Lamennais*** (1858).

Mentre que en un inventari bibliogràfic de la biblioteca de l'Ateneu Català confegit

probablement el 1869, no hi consta cap obra de Lamennais, al catàleg de la Biblioteca de l'Ateneu Barcelonès (BAB) de 1874, hi consta una edició d'obres completes en llengua francesa en dos volums (Brussel·les, *Société belge de librairie. Hauman et compe*, 1839), que conté un repertori molt complet i representatiu de l'obra del pensador francès. La col·lecció es va veure relativament ampliada més endavant, per tal com en el catàleg de 1891 consta, a més del doble volum esmentat, una versió francesa de Pagnerre de **Le livre du peuple**, i una edició castellana de ***l'Essai sur l'indifférence en matière de religion***, acompanyada de la seva **Défense** (París, *Librería de Rosa*; Méjico, *Librería de Galván*, 1835).

Bibliografia

L'actualité de Lamennais: colloque de La Tourette, 2-4 juin 1978. Strasbourg: Cerdic, 1981.

Benet Josep; Martí Casimir. *Barcelona a mitjan segle XIX: el moviment obrer durant el Bienni progressista, 1854-1856*. Barcelona: Curial, 1976, volum I, p. 192-194 i 196-197.

Bordet, Gaston. *La Pologne: Lamennais et ses amis, 1830-1834*. París: Éditions du dialogue avec la participation du Centre National de la Recherche Scientifique, 1985.

Boutard, Charles. *Lamennais sa vie et ses doctrines*. París: Perrin et Cia., 1905-1913.

Canals Vidal, Francisco. *Cristianismo y revolución: los orígenes románticos del cristianismo de izquierdas*. 2ª ed. Madrid: Speiro, 1986.

Coreth, Emerich; Neidl, Walter M.; Pfligersdorffer, Georg, *Filosofía cristiana en el pensamiento católico de los siglo XIX y XX*. Madrid: Encuentro ediciones, 1993, vol. I, p. 444.

Derré, Jean-René. *Lamennais, ses amis et le mouvement des idées a l'époque romantique 1824-1834*. París: Klincksieck, 1962.

Fradera, Josep M. *Cultura nacional en una societat dividida* . Barcelona: Curial, 1992

Gallego, Jordán. "Introducció". En: Lamennais, F. R. de. *Paraules d'un creient*. Barcelona: Facultat de Teologia de Catalunya-Fundació Enciclopèdia Catalana-Edicions Proa, 1991.

Hibbs-Lissorgues, Solange. "Las traducciones de F. R. Lamennais (1782-1854)". En: *La literatura española del siglo XIX y las literaturas europeas: (Barcelona, 22-24 de octubre de 2008)* . Barcelona: Universitat de Barcelona-PPU, 2011, p. 235-254.

Hourdin, Georges. *Lamennais: prophète et combattant de la liberté* . París: Librairie Académique Perrin, 1982.

La Parra López, Emilio. "El eco de Lamennais en el progressismo español: Larra y Joaquín María López". En: *Liberalisme chrétien et catholicisme liberal en Espagne, France et Italie dans la première moitié du XIXè siècle* . Aix-en-Provence: Université de Provence, 1989, p. 324-342.

Laboa, Juan María. *La iglesia del siglo XIX: entre la Restauración y la Revolución* . Madrid: Universidad Pontificia de Comillas, 1994, p. 87.

Le Gillou, Louis. *L'évolution de la pensée religieuse de Félicité Lamennais*. París: Librairie Armand Colin, 1966.

Le Guillou, Louis; Le Gillou, M. J. *La condamnation de Lamennais*. París: Beauchesne, 1982.

Lebrun, Jean. *Lamennais, ou l'inquiétude de la liberté* . París: Fayard-Mame, 1981.

Maluquer de Motes, Jordi. *El socialismo en España, 1833-1868* . Barcelona: Crítica, 1977, p. 113-115.

Oldfield, John J. *The problem of tolerance and social existence in the writings of*

Félicité Lamennais, 1809-1831 . Leiden: E. J. Brill, 1973.

Pageaux, Daniel-Henri. "Lamennais en Peninsule Iberique: notes sur la diffusion des idees mennaisiennes en Espagne et au Portugal (1834-1840)". En: Seabra Pereira, J. C. [et. al.]. ***Utopie et socialisme au Portugal au XIXe siècle. Actes du colloque: Paris, 10-13 janvier 1979*** . París: Fondation Calouste Gulbenkian/Centre Culturel Portugais, 1982, p. 121-152.

Reardon, Bernard M. G. *Liberalism and tradition: aspects of Catholich thought in Nineteenth-Century France* . Cambridge: Cambridge University Press, 1975.

Valera, José Luís. "Lamennais en la evolución ideológica de Larra". *Hispanic Review*. Vol. 48, no.. 3 (1980), p. 287-306.

Winock, Michael. *Las voces de la libertad: intelectuales y compromiso en la Francia del siglo XIX* . Barcelona: Edhasa, 2004.